

НАРОДОЗНАВЧІ
СТУДІЇ ПАМ'ЯТІ
В. Т. СКУРАТИВСЬКОГО

Традиційна народна
культура українців:
спадкоємність і новаторство

Київ – 2013

*Бойко Ірина Миколаївна,
асpirant НАККМ*

**ПРОФЕСІЙНА АДАПТАЦІЯ СПІВАКА
В КОНТЕКСТІ РІЗНИХ КУЛЬТУРНИХ ТРАДИЦІЙ**
(на прикладі творчої долі Н. Петренко-Матвійчук)

З набуттям незалежності розширились культурні зв'язки між Україною та світом. Політична спрямованість до євроінтеграції сприяла збагаченню особистісних та творчих контактів. Створились умови, коли громадяни України можуть отримати освіту, реалізувати свій творчий потенціал не тільки на Батьківщині. Багато талановитих співвітчизників виїхали за кордон з надією отримати більш сприятливі умови для самореалізації та більш високий рівень життя. Творча доля багатьох митців склалася успішно. Їх творчі перемоги не повинні залишатись поза увагою нашого вітгизняного наукового товариства, тому що їх досягнення – це не тільки особисті здобутки, але й внесок в культуру України. Одною з таких творчих особистостей є співачка, заслужена артистка України, солістка Національної радіокомпанії, Національного Будинку органної та камерної музики Надія Петренко-Матвійчук.

Н. Петренко-Матвійчук народилась у м. Львові. Батьки не були професійними музикантами, але мама мала красивий голос та іноді співала. Дитячі музичні враження складались з записів (передач?), що лунали по радіо та телебаченню. Першою піснею, яку вона заспівала приблизно в 4 роки була «Гуман яром», яку почула по радіо у виконанні хору ім. Г. Верськовки.

Любов до співу привела Н. Петренко-Матвійчук до дитячого хору «Верховинка», а потім «Львів'янка» будинку будівельників. Цей відомий дитячий ансамбль багато виступав та виїздив на гастролі, в тому числі до Москви. В хорі Надія співала альтову партію.

Коли настав час обирати професію, керівник колективу Зоя Миколаївна Бурденко допомогла підготувати до прослуховування в консерваторію українську народну пісню «Гандзя» та твір Дж. Перголезі «Якщо ти любиш».

Прослуховували Надію в консерваторії оперні співаки Л. М. Жилкіна та П. П. Кармелюк. Л. М. Жилкіна підготувала Надію до вступу у консерваторію. Її вчителями стали народна артистка України М. Я. Байко по сольному співу та Н. К. Чубарова по класу камерного співу. Н. Петренко-Матвійчук вчилася у М. Байко як лірико-колоратурне сопрано. М. Байко значну увагу приділяла творам українських композиторів – Ф. Колесси, С. Людкевича, та особливо українським народним пісням західного регіону. Так в репертуар Надії ввійшли карпатські, лемківські, гуцульські, бойківські пісні.

Навчання йшло нібито успішно, але співачка не почувала себе зручно та природно у сопрановому репертуарі. У нижньому регистрі голос завжди звучав, а на верхній ділянці діапазону вона відчувала скрутість та напруження, тому не було повного задоволення від свого співу. Надія відчувала якусь штучність та незручність, що заважала просуватись перед. На п'ятому курсі консерваторії наступив переломний момент. Випадкова зустріч зі співачкою Л. Кондрашевсь-

кою ще більше поглибила сумніви Надії щодо вірності визначеного типу її голосу. Л. Кондрашевська запропонувала свою допомогу у вдосконаленні вокальної техніки. З нею Надія підготувала арію Розини з опери «Севільський цирульник» Дж. Россіні. Написана для мецо-сопрано, арія вдало підійшла для голосу співачки.

У 1981 році Надія взяла участь у конкурсі ім. М. Лисенка, що відбувався в Харкові, та стала його дипломантою.

Закінчувала Надія консерваторію з сопрановим репертуаром. Згодом вона була направлена на роботу викладачем у Дрогобицьке музичне училище, але мріяла співати. Випадкова зустріч з викладачем камерного співу Л. П. Дороніною сприяла тому, що за її домовленістю Н. Петренко-Матвійчук прослухали до філармонії у м. Ялта. На прослуховуванні Надія співала арію Розини з «Севільського цирульника» Дж. Россіні. Випробування відбулось успішно. Надія стає солісткою філармонії у м. Ялта, де працювала з 1983 по 1994 рік.

В Ялті Надія співпрацювала з концертмейстером Н. Сафоновою. Готовувала з нею репертуар, до якого входили народні пісні, романси, арії з опер, опера, твори композиторів-класиків.

У 1989 році на конкурсі камерних співаків у Києві Надія отримала третю премію. В цьому ж році філармонія направила співачку на курси підвищення кваліфікації до музичного інституту ім. Гнесіних у Москву. Там відбулась зустріч з З. Долухановою, яка пропонувала Надії переїхати до Москви.

У 1990 році Н. Петренко-Матвійчук отримала почесне звання засłużеної артистки України.

Як солістка Ялтинської філармонії, Надія багато гастролювала. Співала у Радянському Союзі, Тайвані, Канаді, Америці.

Визначною подією у творчому житті співачки стала поїздка до США. АРТИСТИ філармонії виступали на українських фестивалях товариства по звязкам з діаспорою «Україна». На одному з виступів відбулось знайомство Надії з відомою американською оперною співачкою українського походження Медлін Чемберз (укр. Чемерис). М. Чемберз навчалась співу в Італії, співала в Метрополітен-опера, але рано залишила сцену заради родини. Вона викладала оперний спів в університеті в Принстоні. Протягом всього часу фестивалю М. Чемберз займалася з Надією вокалом. Після завершення фестивалю Надія отримала приватне запрошення до М. Чемберз. Півроку, кожен день вона вдосконювала голос Надії, навчаючи її як сопрано. У Надії була можливість залишитись у Америці, але в ті часи це не було би сприйнято з порозумінням, тому співачка повернулась додому.

Вдалий виступ з гастролюючим в Криму оркестром народних інструментів М. Калініна поклав початок нового періоду в житті співачки. Надію запростили виступити в залі ім. П. Чайковського у Москві. Там її почували керівництво Національної радіокомпанії України та запропонували співпрацю. Перший запис співачки на українському радіо – цикл з 4-х романсів М. Скорика «Як би мені черевики» на вірші Т. Шевченка. Наступний запис – арії з американських мюзиклів у супроводі естрадно-симфонічного оркестру під керівництвом Р. Бабіча. Успішна співпраця сприяла переїзду співачки до Києва у 1994 році. Вона стає солісткою українського радіо. Надія робить фондові записи на радіо, разом з камерним ансамблем записує на телебаченні «Венеціанську регату» Дж. Россіні.

Паралельно з роботою на радіо, Надія стає солісткою Національного Бу-
динку органної та камерної музики.

Незважаючи на успіхи, співачка відчувала якусь вокальну технічну не-
зручність. Вона не відчувала дихання, як треба, не було впевненості в собі, ста-
більноті. Надія звертається до відомого фоніатора Л. Трінуса. Його вердикт,
що в ній мецові голосівки та мецова горгантань не стали для неї шоком, а тільки
підтвердили сумніви стосовно сопранової природи її голосу. Надія стала пробу-
вати вчити арії для мецо-сопрано. Другою після Розіні стала арія з опери Г. До-
ніпетті «Фаворитка» (О mio Fernando...).

У 1995 році – новий поворот долі. Чоловік Надії, скрипаль Олександр
Матвійчук, вийшов до Італії в місто Кремона, де знаходиться єдиний навчальний
заклад по підготовці майстрів по виготовленню скрипкових інструментів – ін-
ститут ім. А. Страдіварі, і успішно навчався там впродовж п'яти років. Перед
родиною стає питання – залишитись в Україні, або пойхати жити до Італії. Беручи
до уваги, що в Італії більше можливостей для самореалізації музиканта, незважа-
ючи на те, що на батьківщині Надія – успішна співачка, у 2000 році, у віці 42 ро-
ків, з остаточно невизначеним типом голосу вона з сином їде до чоловіка в Італію
– країну бельканто. Вона поглиблено вивчає італійську мову, її музичну культуру,
особливо виконавську. В Італії Надія відкрила для себе багатьох співаків – Джуль-
етту Сіміонато, Габріелу Туччі, Марію Стеллі, Розу Понセル.

В Італії умови праці музикантів-виконавців відрізняються від умов, існуючих
в Україні. По-перше, кількість оперних театрів значно більше, ніж в Україні. По-
друге, всі вони працюють за контрактною системою. Тільки найбільші театри (в
Римі, Мілані, Генуї, Неаполі, Болоньї) мають постійний хор та оркестр. З солістами
підписується контракт на один концертний сезон. Бажаючих співати багато, тому
конкуренція гостра. До Італії зі всього світу приїздять навчатися співу та мріють
потім співати на італійських сценах. Підхід до співаків такий: співак повинен за-
йтися творчістю, а допомагає йому з пошуками роботи існуюча в країні система
агенцій. Співробітники агенцій знають можливості співака, шукають роботу, пропо-
нують де і на які ролі проходять прослухування. Співак від суми гонорару сплачує
агенції визначений в договорі відсоток (як правило, це 10 відсотків). Надія розуміла,
що перебування в Італії надавало їй нові можливості для самореалізації, але необ-
хідно було остаточно визначитись з типом голосу, вдосконалити вокальну техніку
та значно розширити й збагатити репертуар.

Майже півтора року один раз на тиждень Надія їздила до викладача – ма-
естро співу Анджело Бертакі у Модену. Його система навчання будувалась на
головній основі – італійському диханні. Необхідно було цей спосіб дихання до-
вести до звички. Співачка займалася по 3–4 години на день окремо вправами
для дихання. Головним було те, що маestro визначив голос Надії як високе ме-
цо-сопрано. Необхідно було перевчатися з лірико-колоратурного сопрано на
мецо, фактично, навчатися заново, щоб виявити свою природу та відповідати
стандартам італійської сцени. Надія вивченням оперних партій із засвоєнням
особливостей італійських традицій виконання Надія вчилася у маestro Джоак-
кіно Джитто та у маestro Вальтера Копполі. З вдосконаленням техніки вико-
нання зростала впевненість в собі як оперній співачці. Необхідно було заявити

про себе, і Надія стала брати участь у вокальних конкурсах, неодноразово стаючи їх лауреатом.

Але Надія відчувала, що для роботи в італійській опері їй бракує акторського досвіду. Тому вона поїхала на майстер-класи Каті Річареллі – відомої співачки зі світовим ім'ям. З нею Надія підготувала роль Мадлен в опері У. Джордано «Андре Шеньє», з якою успішно дебютувала на італійській сцені в театрі міста Лече. Після вдалого виступу співачка пройшла прослуховування на ту ж роль до театру в Бергамо і отримала контракт на 10 спектаклів.

У період 2003–2004 рр. в Бассано дель Граппа на літньому фестивалі Надія виконувала роль Фенени, написаної для мено-сопрано в опері Дж. Верді «Набукко».

З 2004 року співачка співпрацює з ламбадійськими театралами – виступає у Комо, Павії, Брешії, Кремоні, Бергамо. Вона виконувала ролі Терези в «Сомнамбулі» В. Белліні, Дітти в «Джанні Скіккі» та Фруголі в «Табарро» Дж. Пуччині, Сантуцці в «Сільській честі» П. Маскані, роль місіс Ноллан в опері «Медіум» Д. К. Менотті, роль Дами в «Макбеті», Гертруди в «Ромео і Джульєтті» Ш. Гуно, Джованні в «Ернані» та Маддалени в «Ріголетто» Дж. Верді.

У 2005 році Надія познайомилася з відомим імпресаріо Джорджо Чебріаном, за пропозицією якого співала роль Амнерис в Рімі та в Реджо Калабрії в «Аїді» Дж. Верді, та на Мальті виконувала роль Прещезілла в «Силі долі» Дж. Верді.

Дж. Чебріан сприяв її виступу в партії Куніці в перший опері Дж. Верді «Оберто, граф ді Сан Бонифачо» в місті Буссето в музеї композитора. Необхідна була серйозна підготовка з засвоєнням італійських традицій виконання музики Дж. Верді. Після вдалого виступу дирекція музею направила Надію на прослуховування до Джоаккіно Джитто для співу в опері «Набукко» Дж. Верді.

Знайомство з режисером Джакомо Агості також сприяло творчому зростанню Надії як співачки. Він запросив її брати участь у проекті концертного виконання опер у музеях Італії. Надія з успіхом виступила в музеї Піццолі в Мілані, де виконувала роль принцеси Буйон в опері Ф. Чілеа «Адріана Лекуврер». Після вдалого виступу її запросили на ту ж саму роль до Німеччини, в місто Нойштреліти, де Надія співала у 5-ти спектаклях. Також в Німеччині у м. Візмарі співачка брала участь у виконанні 8-ї симфонії Г. Малера.

Значну увагу Надія приділяє також виконанню духовної музики. В її репертуарі сольні партії для мено-сопрано в месах, реквіємах А. Вівалді, Дж. Перголезі, Й. Гайдна, В. Моцарта, Дж. Верді, Дж. Россіні, А. Дворжака. Вона плідно співпрацює з хоровими колективами «Поліфонік» та «Понкьеллі вертова».

У 2007 році в місті Масса Карара Надія брала участь у фестивалі російської музики, де разом з дуетом гітаристів К. Брага та Л. Бінда виконувала старовинні романси російських композиторів. В Пармі, в залі Н. Паганіні Надія співала романси російських композиторів – М. Глінки, М. Римського-Корсакова, П. Чайковського, С. Рахманінова.

З 2008 року Надія почала серйозно займатись педагогічною діяльністю. Серед її учнів – Беатріче Греджіо, Діана Грізелла, Александра Каруччі, Сільвано Бенетті, Діана Трівелліято, Клаудія Галанті, Тсакане Масвангані (Італія), Олеся

Чупрінова, Олеся Япарова (Росія), Наталія Гренюк, Оксана Кульбачна (Україна). Протягом двох років у Надії навчалась Інга Лиза Лер, яка зараз входить у десятку кращих співачок Німеччини. У 2012 році одна з учениць Надії – Аліче Квінтовалла, єдина сопрано, яку обрали екзаменаційна комісія з 250 претендентів, вступила до академії при театрі Ля Скала.

Надія не втрачає зв'язку з батьківчиною. У 2010 році в Києві в Будинку органної та камерної музики відбувся концерт за її участю з творів Дж. Верді, В. Белліні, Дж. Каччині, Л. Люцці, П. Масканьї, Ф. Шуберта.

В найближчих планах співачки – підготовка до виступу з хором «Понкьєллі вертова» з програмою з творів Й. Гайдна та Дж. Верді.

Ще нездійсненою (не втіленою) залишається мрія співачки – виконати партію Азучені з опери «Трубадур» Дж. Верді та мамі Федерико з опери «Арлезніана» Ф. Чілеа.

МИСТЕЦТВОЗНАВЧО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ РОЗВІДКИ

Бабич Е.А. Ю.С. ЩУРОВСЬКИЙ – СПІВЕЦЬ РІДНОЇ ЗЕМЛІ	154
Бойко І.М. ПРОФЕСІЙНА АДАПТАЦІЯ СПІВАКА В КОНТЕКСТІ РІЗНИХ КУЛЬТУРНИХ ТРАДИЦІЙ (на прикладі творчої долі Н. Петренко-Матвійчук)	158
Босик З.О. РОЗВИТОК ТРАДИЦІЙНОГО НАРОДНОГО ДЕКОРАТИВНО- УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА В ОКРЕМІХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ	162
Бурлуцький А.В. СЦЕНІЧНЕ МОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО БАРОКОВОГО ТЕАТРУ	172
Велимчаниця О.В. ВИНИКНЕННЯ ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ТЕАТРУ В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНІЙ КОНТЕКСТ	179
Горенко Л.І. АРТЕФАКТИ ПОДКУЛЬТУРНИХ ПРОЦЕСІВ НА ТЕРенах ПРАДАВНОЇ УКРАЇНИ	187
Гуріна Н.А. ШЛЯХИ ВЗАЄМОДІЇ ОБЛАСНОГО НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО ЦЕНТРУ І КЛУБНИХ ЗАКЛАДІВ СУМЩИНІ ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА РОЗВИТКУ АМАТОРСЬКОГО МИСТЕЦТВА В ОБЛАСТІ	192
Довжик О.К. АДРЕСАТИ ТРАНСГРЕСИВНИХ РОБІТ ОБРІ БЕРДСЛЕЯ	198
Дончев К.Т. ОБЫЧНОЕ ЗЕМЕЛЬНОЕ ПРАВО БОЛГАРСКОЙ ДЕРЕВНИ ОТ ОСВОБОЖДЕНИЯ ДО 40-Х ГОДОВ ХХ ВЕКА (ПО МАТЕРИАЛАМ СЕВЕРО-ЗАПАДНОЙ БОЛГАРИИ)	201
Зосін О.Л. ЦЕРКОВНА І ФОЛЬКЛОРНА ХРИСТИЯНСЬКА ПІСЕННІСТЬ СХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКОЇ ТРАДИЦІЇ	216
Келехасєва Л.З. ДО ПИТАННЯ ПРО УКРАЇНСЬКИЙ ГОПАК ЯК СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНЕ ЯВИЩЕ	220